

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی/معاونت بهداشت دبیرخانه ستاد
کشوری کنترل دخانیات/ دفتر آموزش و ارتقای سلامت/ مرکز سلامت محیط و کار

مطالبه‌گری مردم

برای جامعه‌عاری از دخانیات

هفته ملی
بدون دخانیات

۱۳۹۸ خردادماه (۲۵ تا ۳۱)

iec.behdasht.gov.ir
webda.behdasht.gov.ir

امان بدون دخانیات حق شهروندی

مطالبه‌گری مردم برای جامعه عاری از دخانیات

مطالبه‌گری چیست؟

مطالبه‌گری اجتماعی به این معناست که افراد جامعه با تعامل سازنده بتوانند مطالبات واقعی خود را به یک خواست عمومی تبدیل کرده و بدین ترتیب، نهادهای مسئول را وادار به واکنش منطقی کنند.

در واقع مطالبه‌گری اجتماعی فرآیندی است که معلول اراده شهروندان در جهت تحقق اهداف عالیه در حوزه‌های سلامت و رفاه اجتماعی است.

مطالبه‌گری اجتماعی، اراده عمومی برای متقاعد کردن سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی به منظور احقاق حقوق شهروندی است که نه تنها به زیست بهتر اجتماعی کمک می‌کند، بلکه زمینه عدالت اجتماعی گسترده را نیز فراهم می‌آورد. این مفهوم را می‌توان از ابعاد مختلفی همچون سیاسی، اقتصادی، اجتماعی یا فرهنگی بازتعریف کرد. مطالبه‌گری اجتماعی به معنای رویارویی با نظام اجتماعی نیست، بلکه این مفهوم در ذیل حقوق شهروندی تعریف می‌شود. بدیهی است که نخستین گام برای مطالبات اجتماعی، فراهم کردن زمینه‌ای است که شهروندان امکان گفت‌وگوی سازنده را داشته باشند و از سوی دیگر بتوانند روحیه پرسش‌گری و تفکر انتقادی‌شان را در عرصه‌های عمومی بازگو کنند.

مطالبه‌گری
اجتماعی، اراده
عمومی برای
متقاعد کردن
سازمان‌ها و
نهادهای
اجتماعی به
منظور احقاق
حقوق
شهروندی
است که نه
تنها به زیست
بهبتر اجتماعی
کمک می‌کند،
بلکه زمینه عدالت
اجتماعی
گسترده را نیز
فراهم می‌کند

مطالبه‌گری و سازمان‌های مردم‌نهاد

مطالبات اجتماعی، کمتر احتمال دارد که در قالب کنشگری فردی محقق شود زیرا این مفهوم باید در قالب تشکیل اصناف، تشکله‌ها، انجمن‌ها یا سندیکاها محقق شود؛ لذا پیش‌نیاز تحقق مطالبات اجتماعی، اقدام از طریق سازمان‌های واسطه یا مردم‌نهاد است؛ در واقع هر کدام از نهادهای مدنی، طیف بزرگی از افراد جامعه را نمایندگی می‌کنند. کنش جمعی نه تنها از هزینه‌ها و پیامدهای منفی مطالبه‌گری فردی می‌کاهد، بلکه به شکل قدرتمندتری وارد حوزه گفت‌وگو و چانه‌زنی خواهد شد. به عبارتی مطالبات اجتماعی اگر به شکل فردی و جزیره‌ای پیگیری شود، نه تنها به نتیجه مطلوبی منجر نمی‌گردد، بلکه تجربیات ناخوشایند در گذشته باعث می‌شود که افراد جامعه مسئولیت‌پذیری‌شان را از دست داده و دچار نوعی بی‌تفاوتی اجتماعی شوند. لذا تقویت فراخوان‌ها، تشکیل انجمن‌ها و وجود احزاب به معنای واقعی از عوامل زمینه‌سازی است که فرهنگ مطالبه‌گری جامعه را افزایش می‌دهد. یکی از دلایل عدم اجرای موثر قوانین کنترلی و پیشگیرانه از مصرف دخانیات در کشور، کمبود سازمان‌های مردم‌نهاد فعال در این زمینه است که نیاز به توجه دستگاه‌های ذیربط برای توسعه این سازمان‌ها و هدایت آنها برای مطالبه‌گری حقوق سلامت عمومی در برابر دخانیات و ارتباط با بطن جامعه جهت همراه نمودن و جلب مشارکت مردمی برای دوری از دخانیات و حفاظت نسل حاضر و آینده از این اهریمن سلامتی دارد.

مطالبه‌گری و منشور حقوق شهروندی

منشور حقوق شهروندی که چندی پیش توسط دولت تدبیر و امید رونمایی شد، زمینه جدیدی پیش روی مطالبه‌گری اجتماعی باز کرده است و به نظر می‌رسد، امروزه در شرایطی هستیم که در سایه منشور حقوق شهروندی، می‌توان مطالبه‌گری اجتماعی را به‌عنوان مهم‌ترین رکن یک حکومت دموکراتیک پیگیری کرد. منشور حقوق شهروندی آنگونه که خود در مقدمه می‌گوید، با هدف استیفا و ارتقای حقوق شهروندی و به‌منظور تدوین «برنامه و خط‌مشی دولت»، موضوع اصل ۱۳۴ قانون اساسی، تنظیم شده و شامل مجموعه‌ای از حقوق شهروندی است که یا در منابع نظام حقوقی ایران شناسایی شده‌اند و یا دولت برای شناسایی، ایجاد، تحقق و اجرای آن‌ها از طریق اصلاح و توسعه نظام حقوقی و تدوین و پیگیری تصویب لوایح قانونی یا هرگونه تدبیر یا اقدام قانونی لازم تلاش جدی و فراگیر خود را معمول خواهد داشت. برای دستیابی به این هدف همکاری سایر قوا و نهادها و مشارکت مردم، تشکله‌ها، اتحادیه‌های صنفی، سازمان‌های مردم‌نهاد و بخش خصوصی ضروری است.

امروزه در
شرایطی
هستیم که در
سایه منشور
حقوق
شهروندی،
می‌توان
مطالبه‌گری
اجتماعی را
به‌عنوان
مهم‌ترین
رکن یک
حکومت
دموکراتیک
پیگیری کرد

چه چیزی را مطالبه کنیم؟

مواردی که می‌توان آنها را مطالبه کرد، بسیار زیاد هستند اما در این جا، تمرکز ما بر روی مطالبات حوزه سلامت عمومی است.

بدون در نظر گرفتن سن، جنس، نژاد، عوامل فرهنگی و آموزشی، مصرف دخانیات تهدیدی برای هر انسان محسوب شده و رنج و بیماری، مرگ و فقر را برای فرد و خانواده به ارمغان آورده و اقتصاد ملی را هدف قرار می‌دهد. مصرف دخانیات از طریق افزایش بار بیماری‌ها، هزینه مراقبت‌های بهداشتی و کاهش بهره‌وری باعث افزایش هزینه‌های اقتصادی در سطح ملی می‌شود. در خانواده‌های فقیر این موضوع بیشتر نمود دارد، به شکلی که هزینه مصرف دخانیات از هزینه‌های تامین مواد غذایی، آموزش و پرورش و خدمات بهداشتی بیشتر است.

حدود ۸۰ درصد از مرگ‌ومیرهای زودرس ناشی از مصرف دخانیات در کشورهای کم‌درآمد یا درآمد متوسط و با ایجاد مشکلات و موانعی برای تحقق اهداف توسعه رخ می‌دهد. در صنعت کشت توتون و تنباکو نیاز به مقادیر قابل توجهی از سموم، آفت‌کش‌ها و کودهای شیمیایی است که این سموم می‌تواند مستقیماً بر روی تخریب محیط زیست و آلودگی منابع آب و فقیر شدن خاک تاثیرگذار باشد که می‌تواند به تهدیدی برای امنیت غذایی در جهان تبدیل شود. هر ساله کشت توتون و تنباکو در ۴/۳ میلیون هکتار زمین در سراسر دنیا موجب تخریب ۲ تا ۴ درصد از سطح جنگل‌ها و در نتیجه جنگل‌زدایی می‌شود. علاوه بر این، تولید محصولات دخانی منجر به تولید بیش از ۲ میلیون تن زباله در سطح جهان می‌شود. معاهده بین‌المللی کنترل دخانیات سازمان جهانی بهداشت (FCTC)، ابزاری است برای مبارزه جهانی علیه اپیدمی دخانیات. با امضای معاهده بین‌المللی کنترل دخانیات سازمان جهانی بهداشت، توسط ۱۸۱ کشور عضو (۱۸۰ کشور و اتحادیه اروپا) بیش از نیمی از کشورهای جهان به نمایندگی از ۹۰ درصد از جمعیت جهان به این معاهده پیوسته‌اند و می‌توان گفت این معاهده پرتعدادترین معاهده بین‌المللی است که در مدت کوتاهی توانسته با ابزاری موثر برای در جهت کنترل دخانیات، کشورهای زیادی را حول خود گرد آورد. تعهدات کشورهای جهان برای کاهش ۳۰ درصدی شیوع مصرف دخانیات تا سال ۲۰۲۵ (۱۴۰۴ ه.ش)، تنها با اجرای موثر مفاد این معاهده بین‌المللی و وضع قوانین موثر در حمایت از اجرای آن می‌باشد. در این راستا ضرورت دارد که مردم با آگاهی از قوانین وضع شده برای حفاظت از سلامتی آنها، از دولت مردان و نمایندگان خود خواستار اجرای صحیح و جدی این قوانین باشند.

حدود ۸۰

درصد از مرگ

و میرهای

زودرس

ناشی از

مصرف

دخانیات در

کشورهای

کم درآمد

و درآمد

متوسط و با

ایجاد مشکلات

و موانعی

برای

تحقق

اهداف توسعه

رخ می‌دهد

هفته ملی
بدون دخانیات

(۲۵ تا ۳۱ خردادماه ۱۳۹۸)

مطالبه‌گری

مردم برای جامعه
عاری از دخانیات

چرا باید مطالبه کنیم؟

دخانیات مسئول مرگ ۸ میلیون نفر از مردم جهان در سال است. یک میلیون نفر از این افراد مردمی هستند که مصرف‌کننده دخانیات نبوده ولی متأسفانه به دلیل مواجهه با دود دست دوم مواد دخانی دیگران جان خود را از دست می‌دهند. از جمعیت ۷ میلیارد و ۷۰۰ میلیون نفری جهان، حدود یک میلیارد و ۱۰۰ میلیون نفر مصرف‌کننده دخانیات هستند. در ایران نیز کمتر از یک هشتم جمعیت کشور مصرف‌کننده دخانیات هستند. بنابراین بخش عظیمی از جمعیت جهان و از جمله کشور ما مصرف‌کننده دخانیات نیستند. سالیانه میلیاردها دلار توسط این جمعیت حداقلی هزینه مصرف دخانیات می‌شود که بار بسیار سنگینی را بر دوش دولت‌ها برای درمان بیماری‌های مرتبط و سایر خسارات اقتصادی ناشی از کاهش بهره‌وری و سالهای از دست رفته عمر تحمیل می‌کند. در واقع تاوان این خسارات هنگفت که ناشی از مصرف دخانیات و سبک زندگی ناسالم عده خیلیی از جمعیت جهانی است بر دوش سایر افرادی که مصرف‌کننده دخانیات

دخانیات
مسئول مرگ
۸ میلیون
نفر از مردم
جهان در
سال است

نیستند پرداخت می‌شود. بنابراین برای حفاظت از سلامت جامعه حداکثری جهانی از تبعات سوء مصرف دخانیات نیاز به مطالبه‌گری در سطوح بالا می‌باشد. مطالبه‌گری برای حفظ سلامتی از تبعات دخانیات حقی است که باید به آن پرداخته شود. صنایع دخانی با روش‌های اغوا کننده سالهاست که در تلاش برای گسترش بازار پر رونق خود هستند و در این زمینه از هیچ اقدامی فروگذار نمی‌کنند. متأسفانه به‌رغم وجود شواهد محکم در مورد تأثیر مصرف دخانیات بر ایجاد بیماری، ناتوانی و مرگ زودهنگام، به این صنعت مرگ‌آور اجازه فعالیت داده شده است. صنعتی که باید پاسخگوی مطالبات مردم در ایجاد اعتیاد و وابستگی به مصرف محصولات کشنده خود باشد.

چگونه باید مطالبه کنیم؟

همانطور که پیش از این گفته شد، مطالبه‌گری به دو صورت فردی و جمعی قابل انجام است. همه ما در هر موقعیت شغلی و اجتماعی که هستیم، می‌توانیم درباره کنترل و کاهش استعمال دخانیات مطالبه‌گری کنیم. ما می‌توانیم از نمایندگان مجلس شورای اسلامی بخواهیم که قوانین سختگیرانه‌تری برای کنترل دخانیات خصوصاً ممنوعیت استعمال دخانیات در اماکن عمومی و افزایش مالیات و عوارض محصولات دخانی و صنوف عرضه‌کننده این محصولات وضع کنند. صنوفی که برای برخورداری از سود سرشار عرضه این کالای مضر سلامتی هم پیمان با صنایع تولیدکننده این محصولات در تلاش برای گسترش بازار مصرف، اعتیاد و وابستگی به این محصولات در بین افراد جامعه، خصوصاً جوانان هستند.

● از مسئولان شهرمان بخواهیم با نظارت بیشتر بر اماکن عمومی، مانع مصرف دخانیات در این اماکن شوند و زمینه‌های ارتقای سلامت عمومی را بیشتر فراهم کنند.

● می‌توانیم با پیوستن به گروه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد حوزه مبارزه با استعمال دخانیات، بر قدرت چانه‌زنی این نهادها بیفزاییم.

● می‌توانیم در جمع‌های دوستانه و خانوادگی، با رعایت احترام افراد، به صورت دوستانه از آنها بخواهیم که سیگار و قلیان خود را خاموش کنند چراکه دود دخانیات، فقط به چشم مصرف‌کننده نمی‌رود و تعداد افرادی که هر سال، به دلیل استنشاق دود دست دوم و دود دست سوم سایر افراد به بیماری‌های غیرواگیر مبتلا می‌شوند و جان خود را از دست می‌دهند، کم نیست.

● البته لازم‌ه مطالبه‌گری عمومی اطلاع‌رسانی و افزایش آگاهی جامعه از تبعات مصرف دخانیات است. شهروند آگاه می‌تواند برای حفاظت از حقوق سلامتی خود مطالبه‌گری موثری موارد جهت اجرای تمامی بندهای قانون مبارزه با استعمال دخانیات و کنوانسیون کنترل دخانیات داشته باشد و از قانونگذار خواستار ضمانت اجرای قوانینی باشد که در همین مراجع وضع شده است. شهروندان آگاه و مطالبه‌گر، به جای رونق بخشیدن به قلیانسراها در جهت مبارزه با آن برخاسته و خواستار احداث اماکن تفریحی- ورزشی بیشتر جهت گذراندن اوقات فراغتشان می‌شوند. از قانونگذار می‌خواهد که بر صنایع تولیدکننده و مراکز عرضه‌کننده این افیون مرگ، مالیات سنگین وضع کند و از محل درآمد آن به دستگاه‌های مربوطه نیز بودجه قابل توجهی را اختصاص داده و بر هزینه کرد آن نظارت عالیه داشته باشد تا تمامی اقشار جامعه با سطوح مختلف درآمدی بتوانند از امکانات و خدمات لازم برای کنترل، پیشگیری و ترک مصرف دخانیات به صورت برابر بهره‌مند شده و استعمال دخانیات بخصوص قلیان را به فراموشی بسپارند.

از مسئولان

شهرمان

بخواهیم ب

نظارت بیشتر بر

اماکن عمومی،

مانع مصرف

دخانیات در این

اماکن شوند

وزمنه‌های

ارتقای سلامت

عمومی را بیشتر

فراهم کنند

تجربه جهانی

صنعت دخانیات در همه کشورهای جهان، به دنبال کسب سود است و برای سلامت عمومی ارزشی قائل نیست؛ با این وجود، مردم بسیاری از نقاط دنیا با ابزار مطالبه‌گری، دولت‌های خود را به ممنوعیت استعمال دخانیات در اماکن عمومی و محدود کردن هرچه بیشتر استعمال محصولات دخانی مجبور کرده‌اند، چراکه می‌دانند حتی اگر خود سیگاری نباشند، بازهم از ضرر و زیان استعمال دخانیات دیگران در قالب دود دست دوم و دست سوم مصون نخواهند بود. اولین جنبش‌های ضد سیگار به نخستین سال‌های دهه ۱۹۰۰ بر می‌گردد اما در آن زمان، دغدغه اصلی اخلاقیات بود تا سلامت چراکه افزایش مصرف سیگار توسط زنان و کودکان، باعث نگرانی‌های اخلاقی شده بود. به همین خاطر سیگار در ۱۶ ایالت آمریکا بین سال‌های ۱۸۹۰ تا ۱۹۲۷ ممنوع شد. البته سوء استفاده‌هایی نیز از سیگار کشیدن زنان می‌شد، مثلاً در دو سه دهه اول قرن بیستم، جامعه نگاه خوبی به زن‌هایی که سیگار می‌کشیدند نداشت و برای تغییر این نگاه، یکی از اعضای خانواده فروید به نام ادوارد برنیز، راهبردی پیش گرفت که زنان را تا مدت‌ها اسیر استعمال دخانیات کرد. او تصمیم گرفت سیگار را به نمادی برای جنبش‌های زنان در قرن جدید تبدیل کند و به همین دلیل، تعدادی از زنان جوان را استخدام کرد تا در خیابان‌ها راه بروند و سیگار را طوری به دست بگیرند و دود کنند، انگار که مشعل آزادی خود را در دست دارند! سال‌ها بعد اما، جنبش ضد سیگار قدرتمندی در آلمان نازی، اینبار با رویکرد سلامت‌محور آغاز شد. پس از آنکه پزشکان آلمانی برای اولین بار به کشف رابطه بین سیگار کشیدن و سرطان ریه شدند، رایش آلمان یک جنبش قوی ضد تنباکو را آغاز کرد و جنبش ضد تنباکو در آلمان نازی به یکی از فعالیت‌های مهم اجتماعی در دوران حکومت نازی‌ها تبدیل شد. عمده‌ترین کار این جنبش فعالیت ضد استعمال تنباکو و مصرف مشروبات الکلی بود. دولت ناسیونال سوسیالیست آلمان، کوشش بسیار زیادی انجام داد تا بتواند به شیوه‌های فرهنگی و تبلیغاتی، مردم را به ترک مشروبات الکلی و سیگار ترغیب کند. در سال ۱۹۳۷ قانونی تصویب شد که فروش مشروبات الکلی را به افراد کم سن ممنوع می‌کرد و اولین جنبش ضد سیگار در تاریخ مدرن آغاز شد. در استرالیا نیز تبلیغ سیگار در رادیو و تلویزیون، از سال ۱۹۷۶ و متعاقب آن از سال ۱۹۸۹ در روزنامه‌های این کشور هم ممنوع شد و همچنین از سال ۱۹۹۲ شرکت‌های تولیدکننده سیگار حق سرمایه‌گذاری برای مسابقات ورزشی یا رویدادهای فرهنگی را در استرالیا از دست دادند. از اول دسامبر ۲۰۱۲ نیز دولت استرالیا تولیدکنندگان سیگار را از چاپ نام و لوگوی شرکت خود بر روی پاکت سیگار منع کرد.

جنبش ضد سیگار
قدرتمندی در
آلمان نازی،
اینبار با رویکرد
سلامت‌محور
آغاز شد. پس
از این که
پزشکان آلمانی
برای اولین
بار به کشف
رابطه بین
سیگار کشیدن
و سرطان ریه
شدند